

Педагогічні і соціальні пріоритети вдосконалення системи фізичного виховання студентської молоді

Василюк В.М.

Рівненський державний гуманітарний університет

Анотація:

Мета роботи – дослідження педагогічних і соціологічних пріоритетів в системі фізичного виховання студентської молоді. У дослідженні прийняло участь понад 800 студентів. Охарактеризовані педагогічні і соціальні пріоритети вдосконалення системи фізичного виховання студентської молоді, основоположні ідеї, принципи збереження та зміцнення здоров'я засобами фізичної культури. Встановлена необхідність перебудови та вдосконалення системи фізичного виховання молоді відповідно до рівня соціальних вимог. З'ясовано, що проблема фізичної культури як соціального феномена нерозривно пов'язана з проблемою формування фізичної культури особистості. У свою чергу, проблема формування особистості у сфері фізичної культури є проблемою вдосконалення основ фізкультурної освіти серед підростаючого покоління та студентської молоді. Підтверджено гіпотезу щодо необхідності перебудови та вдосконалення системи фізичного виховання молоді.

Василюк В. Н. Педагогические и социальные приоритеты совершенствования системы физического воспитания студенческой молодежи. Цель работы – исследование педагогических и социологических приоритетов в системе физического воспитания студенческой молодежи. В исследовании приняли участие более 800 студентов. Охарактеризованы педагогические и социальные приоритеты совершенствования системы физического воспитания студенческой молодежи, основополагающие идеи, принципы сохранения и укрепления здоровья средствами физической культуры. Установлена необходимость перестройки и совершенствования системы физического воспитания молодежи в соответствии с уровнем социальных требований. Выяснено, что проблема физической культуры как социального феномена неразрывно связана с проблемой формирования физической культуры личности. В свою очередь, проблема формирования личности в сфере физической культуры является проблемой совершенствования основ физкультурного образования среди подрастающего поколения и студенческой молодежи. Подтверждена гипотеза о необходимости перестройки и совершенствования системы физического воспитания молодежи.

Vasylyuk V.N. Educational and social priorities of improving the system of physical education students. Purpose – pedagogical and sociological research priorities in the system of physical education of students. The study involved more than 800 students. Described educational and social priorities of improving the system of physical education students, the basic ideas and principles of conservation and health by means of physical culture. The necessity of the restructuring and improvement of the physical education of youth in accordance with the level of social demands. It was found that the problem of physical culture as a social phenomenon is closely linked to the problem of formation of physical culture of the individual. In turn, the problem of identity formation in physical education is a challenge to improve the foundations of physical education among young people and students. Confirmed the hypothesis on the need for adjustment and improvement of the physical education of youth.

Ключові слова:

педагогічний, соціальний, пріоритети, фізичне виховання, студент, мотивація, фізична культура.

педагогический, социальный, приоритеты, физическое воспитание, студент, мотивация, физическая культура.

educational, social, priorities, physical education, student motivation, physical culture.

Вступ.

Загальновідомо, що найважливішим фактором зміцнення здоров'я, підвищення працездатності і продовження творчого довголіття є фізична культура і спорт. Оцінюючи оздоровче значення фізичної культури, необхідно також відзначити її загальнокультурне значення і багатofункціональний характер, який ставить її в число областей суспільно корисної інформації, в якій формуються і виявляються соціальна активність і творчість студентської молоді. Дані досліджень дозволяють стверджувати, що навички громадської та професійної діяльності, набуті завдяки заняттям фізичною культурою, успішно переносять на інші види діяльності. Фізична культура дозволяє представити у специфічних формах і напрямках деякі аспекти сутності людини, створює умови суспільної діяльності [5].

Фізична культура сприяє прояву кращих властивостей особистості людини. За силою впливу на людину фізична культура займає одне з цільних місць у культурному житті суспільства. Однак, незважаючи на величезне виховне значення, проблема впровадження її в повсякденне життя залишається поки що до кінця не вирішеною [5].

Тенденція погіршення здоров'я населення нашої країни намітилася давно. Дослідження, проведені тільки в деяких областях нашої країни, виявили постійне зниження рівня здоров'я, низький рівень фізич-

ного розвитку і підготовленості молоді, недостатню обізнаність молодого покоління та їх батьків про ефективність зміцнення та збереження свого здоров'я.

З огляду на сучасні життєві реалії, погіршення здоров'я молоді потребує впровадження сучасних методів та підходів. Передумови розв'язання цієї проблеми відображені у працях педагогів (Т.Бойченко, Г.Голобородько, О.Дубогай, Т.Круцевич, С.Кириленко, В.Оржеховська, С.Свириденко, М.Солопчук), медиків (М.Амосов, Г.Апанасенко, В.Войтенко, Н.Кисельова, Н.Борисенко), та ін. За даними соціологічних досліджень [<http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/9520>; <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/7106>; http://www.rusnauka.com/10_ENXXIV_2007/Pedagogica/21528.doc.htm] наша країна за тривалістю життя населення перебуває лише в шостому десятку серед інших держав світу, після Лівії і Кенії. Зараз в Україні спостерігається потужна невротизація дітей та молоді. Хронічний дефіцит рухової активності дітей гальмує їх нормальний фізичний розвиток, загрожує здоров'ю. Вчені свідчать (Дубровський В.І., Круцевич Т.Ю., Куц С.О. та ін.), що діти з низькою руховою активністю мають високий рівень захворюваності внаслідок зниження загального імунітету, що, в свою чергу, веде до передчасного старіння організму людини, ранньої втрати працездатності.

Катастрофічно погіршується здоров'я населення, особливо дітей та молоді, їх фізична підготовленість.

© Василюк В.М., 2013

doi: 10.6084/m9.figshare.707092

Збільшується число людей з обмеженими можливостями (навіть за неповними даними їх в країні вже більше 4 млн. чоловік), перед якими гостро стоїть проблема соціальної адаптації та реабілітації (Національна доктрина розвитку освіти : затверджена Указом Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347 // Освіта. – 2002. – № 26. – С. 2-4; Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 1999 р. № 1697 “Про затвердження Національної програми патріотичного виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства”).

Так, починаючи з IX – XI класів число школярів, що бажають займатися фізичною культурою, знижується. З одного боку, це пояснюється зростаючою різноманітністю інтересів старших школярів, а з іншого боку – наростанням після періоду статевого дозрівання гальмування з внутрішнього балансу організму, що свідчить про зменшення потреби в руховій активності. Це особливо чітко проявляється у дівчат. Аналогічна ситуація спостерігається і в студентському віці, про що говорять результати наукових робіт останніх років [2, 3, http://www.rusnauka.com/10_ENXXIV_2007/Pedagogica/21528.doc.htm].

Аналіз результатів анкетного опитування студентів та молоді дозволив виявити найбільш значущі фактори, що негативно впливають на здоров'я:

- Думка дівчат: екологія, стресові ситуації, спадковість, паління;
- Думка юнаків: екологія, спадковість, стресові ситуації, наркотики;
- Думка батьків: екологія, наркотики, низька якість медичної допомоги.

За результатами анкетування, відповіді у респондентів в основному спрямовані на зовнішні чинники, навколишнє середовище, тобто відповідальність за збереження свого здоров'я, як молодь, так і їх батьки на себе, на свій спосіб життя не приймають [1].

Робота виконана згідно з планами НДР Рівненського державного гуманітарного університету.

Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

Мета та завдання роботи полягала у дослідженні педагогічних і соціологічних пріоритетів в системі фізичного виховання студентської молоді.

Методи та організація дослідження. Для реалізації поставлених завдань нами були використані такі методи: аналіз літературних джерел, анкетування. У дослідженні прийняло участь понад 800 студентів першокурсників Рівненського державного гуманітарного університету, Рівненського інституту слов'янознавства, Рівненського національного університету водного господарства та природокористування.

Результати дослідження.

Фізична культура є видом культури і включає в себе ті ж процеси, що і культура, але в специфічному вигляді. Тому фізична культура являє собою один із базових видів культури молодої людини, вона є одним з найважливіших засобів формування загальнокуль-

турного рівня людини, студента, забезпечує високий рівень їх життєдіяльності. Рівень фізичної культури молоді визначається, перш за все, спеціальною освіченістю його в даній галузі знань, усвідомленою потребою у використанні фізичних вправ і інших видів рухової діяльності з метою зміцнення здоров'я та всебічного самовдосконалення. Все це безпосередньо притаманне і сфері фізичної культури, яка на попередньому історичному етапі формувалася державою з позиції прагматичних установок на вдосконалення психобіологічної природи індивіду і в розвитку своїх основних напрямів і організаційних форм «підпорядковувалася» вирішенню завдань суто державної системи виховання. Розвиваючись у рамках заданості цієї системи, фізична культура втрачала власне соціокультурні функції, і представлялася у свідомості людини як тотожна процесу фізичного виховання. Така трансформація з феномену культури в «педагогічний елемент» виховання знайшла своє втілення, в тому числі і в особливостях розвитку фізичної культури як соціального явища, яка розвивалася в парадигмі «не фізична культура для людини, а людина для фізичної культури», стаючи на шлях та за визначенням без суб'єктивної.

Спостережуване в зв'язку з цим практичне відчуження фізичної культури від самої людини, від її індивідуальних мотивів і потреб, і від активного ставлення до своєї фізичної природи, від можливостей повноцінно опанувати і в подальшому використовувати предметно її зміст, зумовило в суспільстві до пасивного ставлення до фізичної культури як явища культури [6, 7]. Притаманні теперішньому періоду кризи у державній системі фізичного виховання, і відносна неготовність самої фізичної культури розвиватися поза цією системою, обернулися для суспільства рядом негативних наслідків, що відбилися у виключенні даного явища з життєдіяльності сучасної людини. До таких наслідків, хоча вони і носять тимчасовий, перехідний характер можемо віднести:

- зниження зацікавленості до занять фізичними вправами, особливо в традиційних формах, недостатньо враховуються потреби, мотиви і ціннісні орієнтації самої людини в перетворенні власної фізичної природи;
- недостатня готовність людини перейти до організації самодіяльних форм занять фізичною діяльністю, активно і цілеспрямовано вирішувати завдання культурного перетворення власної фізичної природи, зміцнення свого здоров'я і підвищення творчого довголіття;
- невідповідність рівня компетенції викладачів і методистів фізичної культури сучасним вимогам проявляються в їх недостатній професійній підготовленості, вмінню оволодіти новим змістом і формами занять, новими сучасними технологіями, які вимагають нових підходів до систем, методів і форм в організації навчального процесу;
- Запустіння і руйнування спортивних майданчиків і стадіонів по причині функціональної неготовності їх

персоналу організувати і культивувати нетрадиційні види фізичної діяльності, впроваджувати в спосіб життя людей нові форми фізкультурно – спортивні заходи, які останнім часом отримують більш широке поширення у світовій спільноті [5, 8,10].

Зміст занять, їх виховно – освітній потенціал, форми організації не задовольняють індивідуальних і колективних бажань студентів, не сприяють розвитку мотиваційно – потребнісної сфери, не надають необхідного впливу на особистість і соціально – професійну готовність. Відсутній логічний перехід процесу фізичного виховання в фізичне самовиховання і самовдосконалення, поза яких не можна серйозно говорити про ефективність навчально-виховного процесу. Не забезпечується трансформація набутих на заняттях знань, навичок, вмінь, фізичної підготовленості в загальнокультурному розвитку студента, його здоровому способі життя і так далі.

Проведені нами дослідження показали, що у школах і вузах заняття з фізичної культури зорієнтовані в основному на розвиток тіла, фізичний розвиток, а не на сприйняття і розуміння цінностей фізичної культури. Увага, в першу чергу, приділяється не знанням, а зовнішнім, конкретним показникам, але не формуванню культури, оволодінню знаннями.

У вищих навчальних закладах існує суперечність технології процесу фізичного виховання, спрямованого, з одного боку, на виконання конкретних нормативів, а з іншого – на оволодіння певним рівнем фізичних знань і вмінь студентів про закономірності, засоби й методи власного розвитку, зміцнення здоров'я. Орієнтація на конкретні показники в руховій діяльності, на збільшення моторної щільності заняття не дозволяють вирішувати в їх процесі освітнього завдання. Тому вони не відрізняються достатнім загальнокультурним і освітнім рівнем у галузі фізичної культури [8, 9].

Основа цього протиріччя полягає в природі людської сутності, оскільки з самого початку в людині не закладена потреба у виконанні чітких вольових вказівок, у неї існує прямо протилежна потреба в опорі примусу. Тому командними методами виховувати в учнів потребу у фізичному вдосконаленні практично неможливо. Ефект від командно-стройових методів, домінуючих на заняттях фізичної культури в навчальних закладах, якраз протилежний. Він полягає в ушкодженні трансформації потрібнісно-мотиваційної сфери студентської молоді. Більшість студентів ухляються не тільки від самостійних занять фізичними вправами, але і пропускають практичні заняття з фізичної культури, прагнуть раніше піти із занять, не беруть участь в змаганнях, не цікавляться літературою з фізичної культури.

П. Ф. Лесгафт в свій час писав, що педагоги «... не підозрюють про фізкультурне оздоровлення ..., в кращому випадку вони говорять про розвиток тіла». Тому падає престиж фізичної культури, занижується можливість усвідомлення її як цінності; що заважає формуванню діяльного ставлення молоді до власного фізичного розвитку.

При нормативному підході до побудови навчального процесу центром уваги стали чисто зовнішні процеси, а не самі молоді люди. Звідси примусовий підлаштунок особистості під якісь усереднені, спущені зверху нормативи, що явно суперечать ідеї свободи особистості і гуманістичним принципам розвитку та вихованню людини.

Результати даних досліджень свідчать, що система фізичного розвитку молоді не відповідає сучасним вимогам і рівню розробки нових форм і методів фізичного виховання студентів. Визначаючи багато в чому критику комплексу ГПО і особливо організацію роботи фізкультурних організацій по його виконанню не можна погодитися з рішенням про повну відмову від уніфікованої системи тестування рівня фізичної підготовленості. Адже система тестування виконує одночасно декілька функцій. Тобто, крім оцінки фізичної підготовленості, адекватності та доступності тестів і вправ, система тестів відіграє важливу роль в мотивації до систематичних занять фізичною культурою і спортом, стимулом до фізичного самовдосконалення [3, 6].

На жаль, на даний час в Україні відсутня єдина система тестування рівня фізичної підготовленості учнівської молоді та студентів. Виходячи з власного досвіду і можливостей, викладачі навчальних закладів самі вирішують питання, що стосуються вибору тестових вправ, що призводить до появи великої кількості тестових систем, відсутності єдиних вимог до фізичної підготовленості молоді та унеможливорює порівняння рівнів підготовленості людини в різні періоди часу, молоді з різних навчальних закладів, інститутів і так далі. Все це в кінцевому рахунку призводить до відсутності контролю за фізичною підготовленістю населення України (Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 1999 р. № 1697 “Про затвердження Національної програми патріотичного виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства”). Такий стан речей наводить на певну думку, що потребу в уніфікованій системі тестування рівня фізичної підготовленості не можна зводити до примітивного питання оцінювання і порівнювання результатів. Мова йде про зміну практики навчання та оцінювання фізичного виховання всього підростаючого покоління країни (Указ Президента України про затвердження Цільової комплексної програми “Фізичне виховання – здоров'я нації” //Відомості Верховної Ради. – 1998. – № 18. – Ст.37).

У контексті вищевикладеного можна вважати, що проблема фізичної культури як соціального феномена нерозривно пов'язана з проблемою формування фізичної культури особистості. У свою чергу, проблема формування особистості у сфері фізичної культури є проблемою вдосконалення основ фізкультурної освіти серед підростаючого покоління та студентської молоді. І оскільки до теперішнього часу, навіть коли накопичений цілий ряд науково-педагогічних напрацювань з даної проблематики, здійснити перехід до

процесу об'єктивного розвитку фізичної культури особистості, без їх дозволу, навряд чи представляється можливим, ми маємо змогу виділити наступне:

- повсякденна педагогічна практика здійснюється без точної, науково обгрунтованої цільової установки на активне засвоєння студентською молоддю цінностей фізичної культури, які, по суті, замінюються установками на вдосконалення фізичного статусу людини;
- у науково-методичних підходах постійно присутня дилема у визначенні функціональної спрямованості навчального предмета фізкультурної освіти: пріоритет біологічного або соціального розвитку студента, акцент на навчання рухових дій або виховання фізичних якостей, формування потреб займатися спортом або самодіяльними формами фізичної культури;
- навчальним програмам притаманні дискретність і розрізненість змісту матеріалу, відсутність цілісності в поетапному оволодінні ним у різні вікові періоди, що, пояснюється недостатнім розумінням того, що фізична культура як аспект культури є цілісне утворення, яке не допускає формування частково фізично культурного або частково фізично некультурного студента;
- невідпрацьований віковий підхід до освоєння цінностей фізичної культури, що зорієнтований в першу чергу на паспортний вік, частково на біологічний і ніяк не на соціальний вік людини;
- суворо задана орієнтованість педагога і викладача, особливо на навчальну діяльність студентів залишає без уваги наявність у студентів їх власних індивіду-

ально ціннісних орієнтацій і установок у фізичній культурі, які до того ж мають вікову специфіку.

Аналіз причин, які спричиняють ці помилкові судження, вказує на відсутність у викладачів сучасного професійного мислення, що в умовах змін у вищій освіті вкрай необхідні для самовдосконалення.

Серйозним недоліком у професійному мисленні викладачів насамперед є відсутність бачення комплексного впливу фізичного виховання на розвиток особистості студента (Указ Президента України про затвердження Цільової комплексної програми “Фізичне виховання – здоров'я нації” // Відомості Верховної Ради. – 1998. – № 18. – Ст.37).

Висновки.

Проведені нами дослідження підтвердили нашу гіпотезу щодо необхідності перебудови та вдосконалення системи фізичного виховання молоді.

У фізичному вихованні студентів склалася проблемна ситуація, суть якої полягає у невідповідності його ефективності до рівня соціальних вимог. Однією з причин цього є недостатня розробленість методики індивідуалізації самостійних занять – основи організаційно-методичної форми самостійних занять фізичними вправами у поза навчальний період.

Тому основні напрямки перебудови фізичного виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах України передбачають подальшого зростання значення та обсягу самостійних форм роботи студентів для подальших перспектив вивчення та впровадження нових форм розвитку фізичної культури серед студентської молоді у вищих навчальних закладах України.

Література

1. Аванесов В.С. Основи наукової організації педагогічного контролю у вищій школі / В.С. Аванесов. – М., Вища школа. – 1989. – 168 с.
2. Адільгазінов Г.З. Сучасні технології в навчальному процесі вузу / Г.З. Адільгазінов, О.Є. Щербік. – Усть-Каменогорськ, Вид-во ВКГУ. – 1999. – 66 с.
3. Азгал'дов Г. Що потрібно для успішної роботи / Г. Азгал'дов. – Вища школа. – 1991. – № 7. – С. 32-42.
4. Асєєв В.Г. Проблема мотивації особистості / В.Г. Асєєв. – М., Знання. – 1974. – 254 с.
5. Брушлінський А.В. Діяльність суб'єкта і психічна діяльність / А.В. Брушлінський. – М., Політгиздат. – 1990. – С. 129-142.
6. Віленський М.Я. Студент як суб'єкт фізичної культури / М.Я. Віленський // Теорія і практика фізичної культури, 1999. – № 10. – С. 2-5.
7. Гончаров В.Д. Наука про фізичну культуру на шляхах становлення / В.Д. Гончаров // Теорія і практика фізичної культури, 1998. – № 4. – С. 43-44.
8. Дубровський В.І. Валеологія. Здоровий спосіб життя / В.І. Дубровський. – М., Флінта. – 1999. – 560 с.
9. Burke W. Organization Development in the XXI / W. Burke // Journal of Management, 2003. – vol. 13. – pp. 213–227.
10. Raynor D.A. Associations Between the Five-Factor Model of Personality and Health Behaviors Among College Students / D.A. Raynor, H. Levine // Journal of American College Health, 2009. – vol.2(68). – pp. 79–81.

References:

1. Avanesov V.S. *Osnovi naukovoyi organizatsiyi pedagogichnogo kontroliu u vishchij shkoli* [Fundamentals of scientific pedagogical control in higher educational establishment], Moscow, High school, 1989, 168 p.
2. Adil'gazinov G.Z., Shcherbik O.Ie. *Suchasni tekhnologiyi v navchal'nomu procesi vuzu* [Modern technology in teaching college], Ust-Kamenogorsk, VKSU Publ., 1999, 66 p.
3. Azgal'dov G. *Vishcha shkola* [High school], 1991, vol.7, pp. 32-42.
4. Asieiev V.G. *Problema motivatsiyi osobistosti* [The problem of motivation of the individual], Moscow, Knowledge, 1974, 254 p.
5. Brushlins'kij A.V. *Diial'nist' sub'iekta i psikhichna diial'nist'* [Activities subject and mental activity], Moscow, Politizdat, 1990, pp. 129-142.
6. Vilens'kij M.Ia. *Teoriia i praktika fizicheskoy kul'tury* [Theory and practice of physical culture], 1999, vol.10, pp. 2-5.
7. Goncharov V.D. *Teoriia i praktika fizicheskoy kul'tury* [Theory and practice of physical culture], 1998, vol.4, pp. 43-44.
8. Dubrov'skij V.I. *Valeologiya. Zdorovij sposib zhittia* [Valeology. Healthy lifestyle] Moscow, Flint science, 1999, 560 p.
9. Burke W. Organization Development in the XXI. *Journal of Management*, 2003, vol.13, pp. 213–227.
10. Raynor D.A., Levine H. Associations Between the Five-Factor Model of Personality and Health Behaviors Among College Students. *Journal of American College Health*, 2009, vol.2(68), pp. 79–81.

Информация об авторе:

Василюк Василий Николаевич: 77vasyl@ukr.net; Ровенский государственный гуманитарный университет; ул. С. Бандеры, 12, г. Ровно, 33028, Украина.

Цитируйте эту статью как: Василюк В.М. Педагогічні і соціальні пріоритети вдосконалення системи фізичного виховання студентської молоді // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2013. – № 5 – С. 13-17. doi:10.6084/m9.figshare.707092

Электронная версия этой статьи является полной и может быть найдена на сайте: <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/arhive.html>

Это статья Открытого Доступа распространяется под терминами Creative Commons Attribution License, которая разрешает неограниченное использование, распространение и копирование любыми средствами, обеспечивающими должное цитирование этой оригинальной статьи (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/deed.ru>).

Дата поступления в редакцию: 29.03.2013 г.
Опубликовано: 31.05.2013 г.

Information about the author:

Vasylyuk V.N.: 77vasyl@ukr.net; Rivne State Humanitarian University; Bandera str , 12, Rivne, 33028, Ukraine.

Cite this article as: Vasylyuk V.N. Educational and social priorities of improving the system of physical education students. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*, 2013, vol.5, pp. 13-17. doi:10.6084/m9.figshare.707092

The electronic version of this article is the complete one and can be found online at: <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/arhive-e.html>

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/deed.en>).

Received: 29.03.2013
Published: 31.05.2013